

**A) Jegyzőkönyv a Magyar Színház- és Filmművészeti Szövetség összevont vezetőségi és elnökségi üléséről – 1950. április 21.**

*A Frédéric Joliot-Curie által vezetett Béke Hívei Világkongresszusa a stockholmi ülészakán felhívással fordult a világ népeihez, hogy tekintsék háborús bűnösnek azt a kormányt, amely elsőnek alkalmaz atomfegyvert. A stockholmi felhívás nemzetközi méretekben is példátlan aláírásgyűjtési mozgalmat indított el. A dokumentum a Magyar Színház- és Filmművészeti Szövetség összevont vezetőségi és elnökségi ülésének jegyzőkönyve, amelyen a szövetség eddigi munkájának értékelése és munkatervének megvitatása mellett, a stockholmi felhíváshoz való csatlakozásról döntöttek. A jegyzőkönyv javaslatai, másfél éves működés után, kitérnek a Szövetség tagozatainak átalakítására is. Alig másfél évvel a Szövetség megalakítása után már a hatalompozíciók átszervezését követhetjük a szakosztályok, bizottságok új rendjének eltervezésekor.*

Jelen vannak: Both Béla, Dr. Cserés Miklós, Fábri Zoltán, Gáspár Margit, Hont Ferenc, Horvai István, Karinthy Ferenc, Kis József, Máriássy Félix, Méray Tibor, Molnár Miklós és Dr. Ujhelyi Szilárd.

Az ülés megnyitása után elsőnek Horvai István emelkedik szólásra:

Engedjék meg, hogy az összevont elnökségi és vezetőségi ülés elé javaslatot terjesszek arról, hogy a Magyar Színház- és Filmművészeti Szövetség csatlakozzon a Béke Hívei Világkongresszusa Állandó Bizottságának a stockholmi konferencián hozott felhívásához és deklarációban hívja fel színház- és filmművészetünk összes dolgozóit, hogy fejezzék ki szilárd elhatározásukat teremtő békénk harcos megvédésére. A deklaráció mutasson rá arra,

- hogy az angol-amerikai imperialista banda harmadik világháborút, pusztító atom-háborút akar felidézni: életünkre, békénkre tör,
- hogy életünket, békénket, amely minket színházi- és filmművészeket az alkotás szabadságát megteremtette elsősorban a Szovjetuniónak, a diadalmas Szovjet Hadsereg felszabadításának köszönhetjük. Ez a felszabadítás és utána a Párt vezette magyar munkásosztály hősiességű erőfeszítései magukkal ragadták egész dolgozó népünket hatalmas alkotó-munkára. Az imperialisták minden aljas provokációját biztosan verte vissza a Szovjetunióra támaszkodó népi demokráciánk és így biztosította színház- és filmművészetünk kapitalista láncoktól való kiszabadulását és *szabaddá* válását, - biztosította a *békés* művészi alkotó-munkát,
- hogy a színház- és filmművészet államosításával művészeink részére a teljes anyagi biztonságot, művészileg a fejlődés beláthatatlan távlatát nyitotta meg a Magyar Népköztársaság,
- hogy dolgozó népünk szocialista kultúrát követel magának. Elsősorban olyan filmeket és színházi előadásokat, ahol saját életét és minden nehézségen győzedelmeskedő harcait láthatja. Először talált egymásra a magyar történelemben művészet és közönség. A nép sajátjának érzi művészetét és alkotó-művészeit megbecsüli.

Mi, színházi- és filmművészeti dolgozók akkor szolgálhatjuk legjobban a béke-ügyét, ha alkotásainkon keresztül még jobban fokozzuk népünk harci elszántságát, még jobban serkentjük a termelő-munkára, tanulásra. Tehát, ha olyan alkotásokat hozunk létre, amelyek *nevelik* népünket, segítik *szocialista* tudatunk kialakítását – amelyek hazáját szerető, a szocializmust építő, a Szovjetunióhoz hűségesen ragaszkodó, a halálhozó imperialista ellenséget gyűlölni tudó, bátor, optimista, kulturált embertípust nevelnek.

Hogy ezt megtehezzük, elsősorban olyan filmeket és színdarabokat kell bemutatnunk, amelyek következetesen a béke-ügyét szolgálják: saját életünkkel, dolgozó népünk építő problémáival foglalkozó műveket, a világ leghaladottabb, a béke-ügyét legkövetkezetesebben és legbátrabban védő szovjet film – és színházi alkotásokat, az imperialistákat leleplező becsületes nyugati alkotásokat testvéri népi demokráciánk legjobb műveit. Ugyanakkor dolgozó népünk elé kell tárni haladó magyar hagyományainkat és a klasszikusok műveit.

Hogy ezt a felelősségteljes munkát elvégezhessük, nekünk színházi- és filmművészeti dolgozóknak rengeteget kell tanulni. Elsősorban a Szovjetunió művészeitől, akik a legharcosabb világnézettel: a marxizmus-leninizmussal felfegyverezve és a legtökéletesebb szakmai tudással hozzák létre mély eszmeiségű, magasszínvonalú alkotásaikat. Ők egybeforrottak a néppel, a nép életéből, harcaiból merítik alkotásaik élményanyagát. Nekünk is követni kell ezt a példát, ki kell alakítanunk *a béke ügyéhez hű, kulturált, szocialista művésztipust*, aki kész megvédeni bármily áron az alkotás szabadságának biztosítékát: a békét.

A deklaráció befejezésében rá kell mutatnunk arra, hogy a béke megvédése ma minden becsületes magyar színházi- és filmművészeti dolgozó legszentebb ügye, életkérdése kell, hogy legyen. A Színház- és Filmművészeti Szövetség feladata, hogy a legszélesebb felvilágosító és szervező munkát végezze kartársai között és rá kell mutatni arra, hogy az imperialisták életüket, a szabad alkotás lehetőségét akarják megsemmisíteni. Ki kell mutatnunk, hogy békénk megvédésének ügyében nem vagyunk egyedül, hogy a hatalmas Szovjetunió vezetésével erős békétábor van, becsületes emberek százmilliói akarják, és ha kell, tettel megvédik a békét. Ez a tábor legyőzhetetlen erővé válik, ha *minden* becsületes dolgozó ember – tehát minden becsületes színházi- és film dolgozó is – az egész világon a Szovjetunió vezette békehadjárat tette kész segítőtársa lesz.

Ez úton szólítja fel a Magyar Színház- és Filmművészeti Szövetség az összes békét akaró becsületes színházi- és film dolgozókat, hogy írják alá békedeklarációjukat, és az aláírások ezreivel bizonyítsák, hogy a művészet dolgozói is magukévá teszik népünk vezérének Rákosi Mátyásnak szavait: „Magyarország nem rés, hanem erős bástya a béke frontján”, és szilárdan kiállanak a Béke Hívei Világkongresszusa Állandó Bizottságának stockholmi konferencián hozott következő határozatai mellé:

„Követeljük az atomfegyver, az emberek tömeges megsemmisítése szörnyű fegyverének feltétlen betiltását!

Követeljük, hogy e rendszabály megvalósítását szigorú nemzetközi ellenőrzéssel biztosítsák!

Úgy véljük, hogy az a kormány, amely elsőnek alkalmazza az atomfegyvert valamely országgal szemben, bűnt követ el az emberiség ellen és háborús bűnös!”

Az elnökség és a vezetőség a javaslatot nagy lelkesedéssel elfogadja, a kiáltvány pontos megszövegezésével egy bizottságot bíznak meg. A bizottság tagjai: Both Béla, Horvai István, Major Tamás, Molnár Miklós.

Ezek után Horvai István beszámol a Szövetségnek az elmúlt vezetőségi ülés óta kifejtett működéséről. Megállapítja, hogy már pár héttel ezelőtt kellett volna – korábbi határozat értelmében – vezetőségi ülést tartani, de erre az ő másirányú nagy elfoglaltsága miatt nem került sor. Éppen ezért javasolja, hogy a jövőben arra az esetre, ha a vezetőség elnöke, titkára akadályoztatva lennének a Szövetség ügyeit intézni, egy a vezetőségből választott helyettes tegye meg a szükséges intézkedéseket. Az ülés egyhangúan úgy határoz, hogy a vezetőség elnökének és titkárának helyettesítésével Kis Józsefet bízzák meg.

Felemlíti Horvai, hogy az elmúlt időszakban a dramaturg-kritikus tagozat igen élénk működést fejtett ki. Három alkalommal jöttek össze, élénk és hasznos viták alakultak ki. Színdarabok és filmek vitáin azonban még mindig csak egy-két kritikust lehet látni. A szakmai

bemutatókkal kapcsolatban a múlt ülés határozata értelmében értekezletet hívott össze a Szövetség, amelyen a színházak párttitkárai voltak jelen. Sikerült ezáltal elérni, hogy valamivel többen jöjjenek el a vitákra, de az eredmény még egyáltalán nem kielégítő. Ismételten hangsúlyozni kell majd a Szövetségnek a színházak felé a szövetségi viták jelentőségét. Az, hogy vitáink most rendszeresen szombaton vannak, igen helyesnek bizonyult és jól bevált.

A vita vezetés körül a viták lefolyásával kapcsolatban élénk vita alakult ki. Hont Ferenc javasolja, hogy a meghívókon ne csak a vita témáját, hanem az azzal kapcsolatos főbb kérdéseket is tüntessük fel. Méray Tibor szerint a vitavezető jelölje meg ezeket a főbb kérdéseket. Általánosságban kialakul, az, hogy a vitákat sokkal jobban kell előkészíteni, oda kell hatni, hogy a vitavezető és azok, akiket hozzászólásra felkértek, sokkal komolyabban értékeljék feladatukat és világosan lássák, melyek azok a főbb kérdések, amelyeket a vita során fel kell vetni. Felmerül az a kérdés is, nem kellene-e a vitákat a darabok, filmek nyilvános bemutatója előtt megtartani. Az ülés úgy határoz, hogy filmek esetében azonban ez megoldhatatlan.

Beszámol Horvai még a klubnapok sikeréről. Volt olyan eset is, hogy több, mint 300-an jelentek meg. – A vita jegyzőkönyvek sokszorosított példányait a Szövetség eljuttatta a budapesti és vidéki színházakhoz, filmgyáraknak, kritikusoknak, Szaktanács Kultúrosztályának stb. és így azok valóban szélesebb körben hatnak művészeti életünkre.

Az ülés a következő hetek munkarendjét részletesen megtárgyalja. (Hozzászólók: Kis József, Máriássy Félix, Molnár Miklós, Méray Tibor, Hont Ferenc és Both Béla.)

Nehézségek mutatkoznak a film-szakmai előadásokkal kapcsolatban anyagi téren. Eredetileg ugyanis díjmentes előadásokról volt szó. (A Szabóné szakmai bemutatója<sup>23</sup> még egyáltalán nem került pénzbe a Szövetségnek.) Azóta a MOKÉP<sup>24</sup> által kiszámított tényleges kiadások megtérítésének összege állandóan emelkedik. (250-, 310-, 360-, 500-, a legutóbbi vetítés már 700 Ft-ba került.) A Minisztérium Filmosztályáról jelenlévő Hont Ferenc közli, hogy a Szövetség részére a Minisztérium döntése szerint a Terv-mozi<sup>25</sup> fog díjmentesen rendelkezésre állni. Both Béla viszont megállapítja, hogy a Terv-moziból minden felszerelést, vetítógépet, széksorokat elvittek, úgyhogy az hosszabb ideig nem lesz üzemképes.

A munkatervvel kapcsolatban a következő határozatokat hozzák:

- Április 28-án d.u. 3 órakor a *Bányászok*,<sup>26</sup> vagy a *Jövedelmező állás*<sup>27</sup> című darab szakmai bemutatója. (E kérdésben a Minisztérium Színházi Főosztálya fog dönteni.)
- Április 29-én d.u. ½ 4 órakor a bemutatott darab vitája. A fentemlített vita vezetője Karinthy Ferenc lesz és ő fogja kijelölni a felkészült hozzászólókat.
- Április 29-én este 11 óra után Klubnap keretében Both Béla, Gellért Endre és Mészáros Ági fognak beszámolni a moszkvai tapasztalataikról.
- Május 6-án d.u. ½ 3 órakor A *Vidám vásár*<sup>28</sup> című szovjet film-szakmai előadása és vitája. A vita vezetője: Simon Zsuzsa. Hozzászólásra felkérjük: Palotai Borist, Tardos Bélát, Hegyi Barnabást és Keleti Mártont.
- Május 7-én d.e. 11 órakor a Nemzeti Színházban a Zeneművészeti Főiskola tanárai adnak hangversenyt a színházak és filmgyárak dolgozói részére.

<sup>23</sup> Szabóné című film (1949) forgatókönyvet írta: Bacsó Péter, Banovich Tamás és Szinetár György.

<sup>24</sup> MOKÉP: Mozgóképforgalmazási Vállalat, amely 1987-ig az ország egyetlen filmforgalmazó vállalata volt

<sup>25</sup> A Terv mozi Pestújhelyen működött.

<sup>26</sup> Davidoglu, Mihail: *Bányászok*. Bemutató: Magyar Színház. 1950. április 13. Rendező: Várkonyi Zoltán.

<sup>27</sup> Osztrovszkij, Alekszandr Nyikolajevics: *Jövedelmező állás*. Bemutató: Nemzeti Színház. 1950. április 4. Rendező: Várkonyi Zoltán.

<sup>28</sup> *Vidám vásár* (Kubanskie kazaki, Ivan Pyrev, 1950.) Szovjet zenés film. Zene: Iszaak Oszipovics Dunajevszkij.

- Május 13-án d.u. ½ 5 órakor a Kultúrpolitikai-Ankét sorozat II-ik előadása. Major Tamás: „Elytelenség és arisztokratizmus jelentkezése a kritikában.” Az előadás szövegét előre megkapják és hozzászólnak annak alapján: Méray Tibor és Ranódi László.
- Május 19-én d.u. 3 órakor a *Szabad szél*<sup>29</sup> című operett szakmai előadása.
- Május 20-án d.u. ½ 4 órakor a *Szabad szél* című darab megvitatása. Vitavezető: Székely Endre, hozzászólásra felkérjük: Latabár Kálmánt és Fejér Istvánt.

Elhatározza a vezetőség, hogy a Vidám Színház *Vadnyugat*<sup>30</sup> című előadásáról nem, hanem az azt követő magyar darabjával kapcsolatban fog előadást és vitát rendezni. Hont Ferenc a filmtagozat részére május második felében, vagy június első felében előadást fog tartani. A dramaturg-kritikus tagozat május második felében ünnepélyes keretek között (valamelyik vasárnap délelőtt) Katona Józseffel fog foglalkozni. Előadó: Trencsényi Waldapfel Imre. A szcenikai szakosztály május 15. és 20. között fog ülést tartani, amelyen Háy Károly számol be a Főiskola munkájáról.

Elhatározza a vezetőség, hogy minél hamarabb megkezdik a *vidéki színházak látogatását*. Szombat reggeli indulással egy vezetőségi tag és a Szövetség egy másik tagja fog elutazni, megnézi a színház előadását és megbeszéli a színház problémáit az ottani kartársakkal. Felmerült az a kérdés, hogy ne ketten, hanem négyen menjenek: egy filmes és egy kritikus is. Ezzel kapcsolatban az a kérdés, hogy a Minisztérium nem fedezné-e az utóbb említettek utazási költségeit. A Szövetség *júniusban konferenciát kíván tartani a vidéki színházak rendezői részére*. Megbízta a vezetőség Gellért Endrét, hogy mind a vidéki látogatásokkal, mind a konferenciával kapcsolatban kezdje meg az előkészületeket, állítsa össze a munkatervet és gondoskodjék a megfelelő lebonyolításáról.

Tervbe veszi a Szövetség, hogy júniusban a különböző színházak vezetői számoljanak be arról, hogy az évad folyamán mennyire sikerült színházuk profilját kialakítani.

Horvai István az ülést bezárja.

*Jelzet: MNL OL P 2143-10. tétel-1950.*

*Géppel írt pizkozat, pecsét és aláírás nélkül.*

---

<sup>29</sup> Dunajevszkij, Iszaak Oszipovics: *Szabad szél*. Bemutató: Fővárosi Operettszínház. 1950. május 6. Rendező: Nádasy Kálmán, Pártos Géza. Koreográfus: Roboz Ágnes. Ez volt az államosított Operettszínház első szovjet műből készült bemutatója. Bővebben lásd: Kékesi Kun Árpád: *Szabad szél, 1950*. <https://theatron.hu/philther/szabad-szel-2021-11/>

<sup>30</sup> Szurov, Anatolij: *Vadnyugat*. Bemutató: Vidám Színház, 1950. március 24. Rendező: Apáthi Imre.